

20. Шумило М. Є., Погорецький М. А. Докази і доказування. Кримінально-процесуальний кодекс України. *Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 1* / О.М. Бандурка, Є.М. Блажиський, Є. П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В. П. Пшонки, А.В. Портнова. Харків : Право, 2012. С. 247–308.

Кирюхіна Руслана Ярославівна,
ад'юнкт кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз
Національної академії внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ, ЩО СПРИЧИНИЛИ ЗАГИБЕЛЬ ЛЮДИНИ

Сучасні виклики, зумовлені повномасштабною збройною агресією проти України, поставили перед національною системою правосуддя безпрецедентні завдання – документування, розслідування та доведення фактів воєнних злочинів, пов'язаних із загибеллю цивільних та військовослужбовців. Розкриття таких злочинів вимагає високого рівня криміналістичного забезпечення, яке охоплює систему наукових знань, методів і практичних рекомендацій, що є основою для формування належної доказової бази, встановлення обставин події та притягнення винних до відповідальності як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Окремі питання криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень досліджували такі вчені, як А. С. Бондарчук, О. Л. Дульський, О. М. Дуфенюк, М. М. Єфімов, В. О. Коновалова, С. П. Лапта, А. О. Левицький, О. М. Москалюк, В. Б. Пчелін, О. В. Пчеліна, В. В. Сокурєнко, Р. Л. Степанюк, Ю. М. Черноус, В. Ю. Шепітько та інші.

Водночас у науковій літературі належна увага питанням криміналістичного забезпечення розслідування воєнних злочинів, що спричинили загибель людини, досі не приділялася. Водночас у цьому контексті воно набуває специфічного змісту, оскільки включає не лише класичні криміналістичні прийоми та методи, а й адаптовані методики для умов бойових дій, документування руйнувань, масових поховань та інших наслідків агресії. В національному законодавстві відповідальність за воєнні злочини регламентується статтею 438 Кримінального кодексу

України. Особливо тяжкими серед них визнаються діяння, передбачені частиною 2 цієї статті, які охоплюють дії, що спричинили загибель людини [1].

Протягом звітного періоду з січня 2022 року по жовтень 2025 року обліковано 11 270 кримінальних правопорушень за частиною 2 статті 438 Кримінального кодексу України [2].

Саме тяжкість наслідків і суспільна небезпечність таких злочинів визначають підвищену роль криміналістичного забезпечення їх розслідування. Ефективне криміналістичне забезпечення передбачає системний підхід до фіксації місця події, вилучення та збереження доказів, проведення судово-медичних, балістичних, трасологічних та інших експертиз, що забезпечують встановлення об'єктивної істини у кримінальному провадженні.

А. С. Бондарчук у своєму науковому доробку вказує на те, що криміналістичне забезпечення має 4 основні елементи: техніко-криміналістичне, тактико-криміналістичне та методико-криміналістичне забезпечення, що корелюється із системою науки криміналістики [3, с. 365].

У свою чергу А. О. Левицький та О. М. Москалюк характеризують криміналістичне забезпечення як цілісну систему методів, засобів, прийомів з основних напрямів криміналістики (техніки, тактики, методики), що мають діяльнісний, нормативний і організаційний аспекти вираження, базуються на загальнотеоретичних засадах криміналістики та спрямовані на виконання завдань розслідування та запобігання злочинів [4, с. 79].

Особливістю цього виду забезпечення є його комплексний характер, що поєднує традиційні криміналістичні прийоми з елементами військової, міжнародно-правової та гуманітарної практики.

Крім того, у випадках воєнних злочинів, які призвели до загибелі людей, особливо важливим є дотримання міжнародних стандартів доказування, що забезпечує допустимість зібраних доказів у національних та міжнародних судах [5, с. 35].

У таких умовах особливою значення набуває правильна організація роботи слідчих і криміналістів, використання стандартизованих протоколів та міжнародних методичних рекомендацій. Під час розслідування необхідно суворо дотримуватись норм міжнародного гуманітарного права,

забезпечувати права потерпілих і родичів загиблих, а також гарантувати етичне поводження з тілами загиблих і доказами

На прикладі України було встановлено факти масових убивств цивільного населення в Бучі завдяки криміналістичним дослідженням та активній взаємодії з міжнародними організаціями, що стало підставою для міжнародних розслідувань та притягнення винних до відповідальності. Під час розслідування цих злочинів українські слідчі використовували комплексний підхід, поєднуючи фізичні докази з цифровими матеріалами, зокрема супутниковими знімками, зробленими під час окупації території військами держави-агресора, фото- та відеоматеріали, наданими місцевими жителями, записами з камер спостереження, свідченнями очевидців та телекомунікаційними даними. Такий інтегрований підхід дозволив встановити причетність конкретних підрозділів та окремих осіб до вчинення воєнних злочинів [6, с. 17-18].

Сучасна практика розслідування воєнних злочинів активно інтегрує методи цифрової криміналістики та інформаційно-аналітичних систем. Зокрема, аналіз великих обсягів даних, включаючи інформацію з соціальних мереж, месенджерів та геолокаційні дані, дозволяє відстежувати переміщення військових, встановлювати послідовність подій і підтверджувати свідчення очевидців. Важливу роль відіграють також радіоперехоплення, розвідувальні дані та спеціальні цифрові джерела, які дають можливість фіксувати накази командирів, переміщення російських підрозділів та використання ними озброєння. Розвідувальна інформація, хоч і збирається переважно для військових цілей, може бути адаптована для потреб слідчих органів після відповідного аналізу, що забезпечує її легальне та ефективне застосування у кримінальних провадженнях [7].

Використання таких методів у поєднанні з класичними криміналістичними техніками сприяє створенню цілісної картини подій та підвищує ефективність доказової бази для судових процедур.

Таким чином, криміналістичне забезпечення розслідування воєнних злочинів, що спричинили загибель людини, у сучасних умовах є комплексним, багаторівневим процесом, який включає класичні та інноваційні методи, які адаптовані під бойові умови, інтеграцію національної та міжнародної практики та суворе дотримання правових і етичних норм. Особливу увагу слід приділяти фіксації усіх дій у процесуальних документах, адже

саме це визначає допустимість доказів у судовому процесі, у тому числі в міжнародних юрисдикціях. Ефективне виконання цих заходів не лише сприяє встановленню істини, а й забезпечує притягнення винних до відповідальності, підвищує довіру до правосуддя та зміцнює міжнародну репутацію України як держави, здатної адекватно реагувати на злочини воєнного характеру.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI : станом на 1 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 12.11.2025).

2. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Головна - Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/prozareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>

3. Бондарчук А. С. Криміналістичне забезпечення доказування у кримінальному провадженні: поняття та ознаки. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 364–368. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.63>

4. Левицький А. О., Москалюк О. М. Криміналістичне забезпечення розслідування воєнних злочинів: окремі проблеми науково-теоретичних засад. *Криміналістичний вісник*. 2024. Т. 42, № 2. С. 76–87. URL: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2024-42-2-76>

5. Степанюк Р. Л. Окремі аспекти розвитку криміналістики та судової експертизи в Україні в умовах війни. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. Київ, 2023. С. 35–37.

6. Галицька-Дідух Т. В. Воєнні злочини російської федерації в Бучі і Бородянці 2022 р.: історична ретроспектива. *Наукові записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, серія Історичні науки*. 2024. № 2. С. 13–21. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-5984.2024/2.3>

7. Доказування у воєнних злочинах: основні тенденції та погляди різних учасників процесу. *Сайт про кримінальну юстицію простою і зрозумілою мовою – JustTalk*. URL: <https://justtalk.com.ua/post/dokazuvannya-u-voennih-zlochinah-osnovni-tendentsii-ta-poglyadi-riznih-uchasnikiv-protsesu>